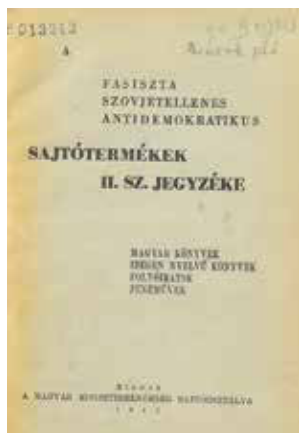

„A szó veszélyes fegyver, és van, aki fegyvertelen...”

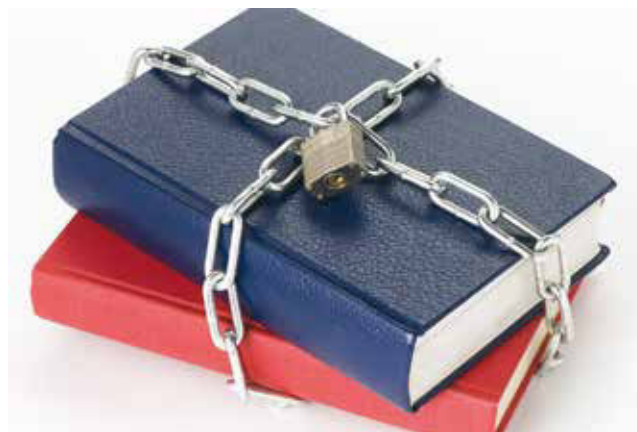
Az emberiség történelmét végigkísérte a hatalom birtokosainak azon törekvése, hogy különböző indokokra hivatkozva korlátozzák a szabad információáramlást. Az eszköztár széles volt: a veszélyesnek tartott művek nyilvánosság elől való elzárásától, a megsemmisítésén át, a szerzők és az olvasók üldözéséig is terjedhetett. A könyvek megjelenésének akadályozása, betiltása nem a 20. század terméke, de a múlt századi totalitárius rendszerek pusztítása ezen a területen is mindent felülmúlt.

Magyarországon sem példa nélküli a könyvek tömeges megsemmisítése: a német megszállást követően a baloldali és zsidó szerzők műveinek elpusztítására került sor, a magyar szellemi élet védelmére hivatkozva. A háborút követően pedig a győztesek rendelték el a fasisztának, szovjetellenesnek és antidemokratikusnak ítélt sajtótermékek kiadókából, könyvtárakból és könyvkereskedésekből való összegyűjtését és megsemmisítését. Az 530/1945 M. E. kormányrendelet felhatalmazásával alakult meg a *Fasiszta Sajtótermékek Jegyzékét Összeállító Bizottság*, amely 1945 és 1946 között négy jegyzéket állított össze az indexre tett kiadványokból.

Az Országos Széchényi Könyvtár jogosult maradt a tiltott dokumentumok megőrzésére. A kiválogatott, elkülönített és külön helyiségben elhelyezett gyűjtemény Zárt Kiadványok Tára néven egészen a rendszerváltásig működött. Az állományt többször felülvizsgálták. A fasiszta könyvek jegyzékében szereplő sajtótermékeken túl a szovjet- és népidemokrácia-ellenes, pornográf, illetve a felső szervek utasítása alapján forgalomból kivont művek is bekerültek a gyűjteménybe. A rendszer puhulásával lehetőség nyílt a zárt anyagok megtekintésére, ám a kutatókról és a kutatási megbízóleveleket kiállító intézményekről rendszeresen beszámolót kellett készíteni a Művelődési Minisztérium számára.

A Debreceni Egyetemi Könyvtárat sem kímélték a történelem viharai. 1945-ben itt is kezdetét vette a négy jegyzékben szereplő művek begyűjtése és elszállítása, melyet a Magyar Államrendőrség sokszor az előírtakat túlteljesítve végzett. Az 50-es években még szigorúbban törekedtek arra, hogy csak az olvasásra „ajánlatos” könyvek kerülhessenek az olvasók kezébe. A Kádár-rendszer konszolidációja után a könyvekre vonatkozó tiltások lazultak, de nem szűntek meg. 1981-ben a művelődési miniszter rendeletben határozta meg a könyvtárak zárt állományára vonatkozó szabályokat.

Zárt anyagnak minősült: a népköztársaság állami-, társadalmi- vagy gazdasági rendjével ellentétes; a szocialista erkölccsel ellentétes; a miniszter vagy a könyvtár felett felügyeletet gyakorló szerv vezetője által annak minősített mű.

A könyveket elkülönítve tárolták és „zárolt” jelzéssel látták el, mely a katalóguscédulán is szerepelt. Az ilyen dokumentumokat csak helyben lehetett használni és kutatásához felhatalmazó nyilatkozatra, valamint a könyvtár főigazgatójának írásbeli engedélyére volt szükség.

Az anyag vegyes összetételű volt: uszító, antiszemita írások, prédikációs könyvek, nyugaton élő írók és tudósok munkái vagy a belső használatra szánt büntetés-végrehajtási jogszabálygyűjtemény egyaránt megtalálhatók a gyűjteményben. Kuriózumnak számítottak a Kossuth Kiadó által gondozott politikai művek, melyek kereskedelmi forgalomba nem kerültek, számozott példányaiból pedig csak pár száz jelent meg.

A politikai változások hatására 1988-89 folyamán feloldották a zárolt minősítést, de értékére, valamint ritkaságára tekintettel védett külön gyűjteményként kezelték, s így vált elérhetővé a széles olvasóközönség számára.

Surányi Márton

Köszönettel várjuk észrevételeiket az info@lib.unideb.hu címre, melyekkel hozzájárulhatnak a Könyvtár fejlesztéséhez, szolgáltatásaink megújulásához!

Az Egyetemi Életben eddig megjelent cikkeink elérhetők a DEA-ban.